

Олена Володимирівна Бережна,
заступник директора Славутської
міської станції юних техніків
Хмельницької області

Формування громадянської активності школярів як складової патріотичного виховання засобами технічної освіти в контексті музейної педагогіки

Серед численних інститутів, що виникли, як засіб збереження, пропаганди минулого і сьогодення, особливе місце посідають музеї навчальних закладів. Їхня діяльність різнобічна та широкомасштабна, у ній реалізуються важливі функції освіти, виховання та організації вільного часу учнів. Музей допомагає дітям, які прагнуть поповнити свої знання, розвинути в собі спостережливі здібності; на підставі особистих, а не чужих вражень, розв'язати поставлені питання. Правильно організований музей приносить користь усім категоріям відвідувачів і є могутнім засобом розвитку інтелектуальної діяльності й культурних інтересів суспільства.

Музей «Історії розвитку технічної творчості» при Славутській міській станції юних техніків є осередком технічної освіти і виховання дітей шкільного віку, який сприяє підтримуванню інтересу молодого покоління до занять початковою технічною освітою, набуттю знань з історії розвитку техніки, ознайомленню як з популярними вченими, конструкторами, так і маловідомими українськими винахідниками; формуванню національної самосвідомості, любові до рідної землі, свого народу, забезпеченню духовної єдності поколінь. Він призначений також для вивчення, збереження та використання технічних пам'яток минулого і сьогодення, виховання та організації вільного часу учнів.

Музей МСЮТ було створено в 2009 році. Передував цій події переїзд нашого позашкільного закладу до більшого та новішого приміщення. Охоче у цьому процесі брали участь й гуртківці, які сортували речі, що перевозились зі старого приміщення. Всі експонати з гуртків складались в окрему сторону, щоб їх не пошкодити меблями та обладнанням. І з кожною вантажівкою, їх ставало все більше, і більше, що викликало великий інтерес у дітей, які прагнули розпитати про кожну модель «Що це?», «Хто зробив?...». Ось тоді і прийшла на думку ідея створити музей з експонатів, що виготовили самі гуртківці, аби кожен мав вільний доступ до них та міг задати питання, які його цікавлять. Перший початковий етап вибору профілю майбутнього музею та створення експозицій було вирішено.

Музей умовно поділено на два напрямки відповідно до гуртків МСЮТ - це спортивно-технічний та художньо-технічний відділи, які включають в себе 8 експозицій: «Ази моделювання», «Авіація і космос», «По морям, по хвилям», «Автомоделювання», «Острів мистецтв», «Вікно в дизайн», «Погляд через об'єктив», «Подільська писанка».

Наша держава проходить зараз досить важкий період економічного становлення, період коли необхідно буде підіймати промисловість, коли

потрібні будуть конструктори, винахідники, механіки, технічні працівники. Саме міська станція юних техніків становить підґрунтя, на якому будуть виховуватись майбутні технічні кадри, які зараз ще маленькі діти. Значну роль у профорієнтації учнів міста займає музей МСЮТ, що є могутнім засобом переконання, популяризації технічної творчості. Ось у чому полягає актуальність існування музею «Історії технічної творчості». Саме таким шляхом пішли педагоги МСЮТ для того, щоб більше залучати дітей до занять у гуртки. Всі хто працює з дітьми скаже, що найшвидше залучити дитину до діяльності – це показати результат роботи, якої вона сама може досягти. Саме експонати, що зосереджені у музеї, дають можливість бачити на власні очі, чого можна досягти. А тому, музей в даному випадку спонукає до дії, стає важливим фактором формування суспільної активності школярів.

Музей збирає, опрацьовує, зберігає матеріали історико-технічних надбань світу та є місцем проведення різних заходів - бесід, зустріч, гурткових занять, зборів гуртківців, екскурсій у канікулярний період (так, як позашкільні заклади не мають канікул), підготовки і проведення свят тощо. Це місце, де вирішуються такі завдання:

- ознайомлення з розвитком технічної творчості на прикладі експонатів, виготовлених гуртківцями МСЮТ за всі роки її існування;
- сприяння загальному розвитку і розширенню світогляду дітей, вихованню в них пізнавальних інтересів, творчих здібностей, навичок дослідницької роботи, уміння працювати з різними джерелами інформації;
- формування в учнів науково-технічного світогляду;
- уміння самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися у стрімкому потоці політичної та наукової інформації;
- сприяння у профорієнтації школярів;
- розвиток громадської активності учнів, становлення активної життєвої позиції;
- формування гармонійної, всебічно розвиненої, творчої особистості;
- ідеологічна спрямованість та патріотичне виховання;
- зв'язок з уроками та усім навчально-виховним процесом у школі;
- надання допомоги педагогічному колективу в запровадженні нових нетрадиційних форм роботи з дітьми;
- зв'язок з місцевою громадськістю та батьками.

Музей – живий організм, що розвивається. Його фонди й експозиції повинні постійно поповнюватися і поновлюватися новими матеріалами.

Тут існує правило: всі моделі, що зайняли призове місце на обласних чи Всеукраїнських змаганнях після повернення з виставки, при бажанні дитини, займають місце у музеї з написом про того, хто її створив. І як цікаво спостерігати і радіти за дитину, що з гордістю підводить до своєї моделі однокласників, які прийшли на екскурсію, чи класного керівника, що привів дітей, або батьків після батьківських зборів, показує свою роботу, чим самим викликає бажання у свого товариша зробити таку ж модель, чи отримати похвалу від авторитетного батька або мами. Це є практична сторона роботи

музею, що викликає бажання дитини зробити щось своїми руками, стаючи на шлях пізнання азів моделювання, зустрічі з світом техніки.

Але на цьому роль музею не закінчується, є і теоретична сторона. Важливе місце в роботі музею посідає екскурсія. І це закономірно, так як музейна експозиція і екскурсійний метод взаємопов'язані. Це специфічна форма освітньої діяльності, змістом якої є комплексне (візуальне, вербальне, емоційне) сприймання об'єктів, представлених на екскурсійному маршруті, з метою здобуття знань та вражень. Зауважимо, що добре продумана екскурсія сприяє глибокому розкриттю теми, оскільки екскурсовод зосереджує увагу на всіх важливих пам'ятках, розкриває їх внутрішній зміст, розповідає не лише про виставлений матеріал, а й про те, що його об'єднує з іншими. Екскурсійна робота є творчою, такою, що вимагає глибоких загальних і спеціальних знань. Важливою ознакою професійності екскурсовода є вільне володіння темою (проблемою).

Тут проводяться як оглядові, так і тематичні екскурсії, що є цілеспрямованими розповідями з певної музейної експозиції, або присвячуються конкретній даті, пов'язаної з наукою чи технікою. Теми таких екскурсій бувають широкими (охоплюють весь розділ експозиції) і вузькими (щодо окремого експозиційного комплексу), їх спрямування - поглиблене і різностороннє ознайомлення з музейними матеріалами. В ході розповіді, викладу хронології дат, етапів становлення чи то авіа-, чи авто-, чи суднобудування, діти мають змогу ознайомитись з видатними конструкторами, винахідниками, маловідомими фактами їх біографії, або невідомими історіями. Особлива увага звертається на українських конструкторів, та їх винаходи, що сприяє патріотичному вихованню. Тим самим отримана інформація є доповненням до вивченого матеріалу у школі, що вирішує нерозривний зв'язок освітньої ланки. Вся розповідь підтверджується демонструванням моделей, в переважній більшості, які виготовлені з чітким дотриманням всіх пропорцій та вимірів зменшених оригіналів.

Позитивною тенденцією в роботі музею закладу на сучасному етапі є ріст питомої ваги самостійної пізнавальної роботи з джерелами, в тому числі з матеріалами, які ще не повністю розкриті. Юні екскурсоводи і лектори складають значну частину музейного активу, і є невід'ємною частиною, головним осередком музею. Працюючи в музеї, діти одержують навички творчого мислення, самостійного пошуку необхідної інформації, вчать аналізувати конкретні явища природи, факти суспільного життя. В ході підготовки виступу, у відповідності до свого профілю експозиції, кожен екскурсовод розширює і поглиблює свої знання в певній області науки. Розповіді екскурсоводів щорічно змінюються, так як відвідують діти музей неодноразово.

Сучасна молода людина нової формації, за визначенням, є діалогічною (а не монологічною), музей також повинен шукати нові форми спілкування, за яких робота з аудиторією відбувалася б більш ефективно, популяризувати нові технології в музейній освіті. У діяльності музею СЮТ практикуються виступи екскурсоводів у кожній експозиції попарно: один екскурсовод – це гуртківець,

який вже має досвід роботи у музеї, інша дитина – це новачок.

Таким чином це дає змогу:

а) підготувати краще молодшого товариша, що забезпечує безперервність і наступність підготовки екскурсіводів;

б) виступ кожен екскурсівод готує самостійно, підбирає різноманітні маловідомі факти, переглядаючи велику кількість літератури, використовують мережу Інтернет, тощо. Це несе характер здорових змагань, тому що після накопичення інформації за круглим столом проводиться обмін нею, обговорення і будується один спільний виступ;

в) розповідь-виступ будується у парі, у формі діалогу, диспуту, що дає змогу розглядати дві сторони одної події, що часто буває у світі винаходів і відкриттів. Відбувається живе спілкування з залученням слухачів, що спонукає їх притримуватись якоїсь із думок опонентів. Це робить екскурсію динамічною та цікавою.

Шкільна практика і педагогічний експеримент виробили значну кількість методичних прийомів, видів і форм навчально-виховної роботи у музеї, які з успіхом використовуються і у роботі музею МСЮТ, це:

- підготовка і проведення музейних екскурсій;
- урок-екскурсія (спільна робота з навчальними закладами);
- бесіда, лекція;
- проведення конференцій, зустрічей;
- самостійна робота учнів з музейними матеріалами;
- проведення занять гуртків як МСЮТ так і навчальних закладів;
- спеціально підготовлені тематичні змінні виставки, фотогалереї;
- проведення Дня відкритих дверей.

Форми популяризації роботи музею різноманітні: виступи на зібраннях, презентації на представницьких заходах, висвітлення досвіду на місцевому телебаченні, у фахових журналах, в оформлених альбомах, путівниках, буклетах. З цією метою створена група, що займається виготовленням рекламним брошур, оголошень, підготовкою презентації та відеоролику з відбірки фото музею, для рекламування у навчальних закладах міста та по місцевому телебаченню (відеоролик про музей <https://www.youtube.com/watch?v=LGNP654TmNg>), буклет та презентація музею на сайті закладу у розділі «Історія».

Музей МСЮТ відвідують не лише учні навчальних закладів міста та жителі міста Славути, але й гості нашого краю – це учасники дитячих змагань «Козацький гарт» - 2012, Всеукраїнських змагань з судномодельного спорту 2013, 2014р.р. Учасники обласного семінару керівників гуртків мали змогу відвідати музей і ознайомитись з розвитком дитячої технічної творчості м.Славути з 1966 року, дня створення МСЮТ, про що в «Гостьовій книзі» та на змонтованому стенді зроблено запис-відмітка з побажаннями та подяками всім, хто працює в музеї.

Отже, наш музей є осередком технічної освіти і виховання, знайомить відвідувачів з історією розвитку техніки як в Україні, так і світової, долучає

школярів до конструкторсько-технічної діяльності. Також, формує стійкий інтерес до винахідницької, пошукової діяльності, розширює політехнічний світогляд дітей, сприяє розвитку творчого потенціалу, вихованню майбутньої інтелектуальної еліти країни. Сприяє підвищенню кваліфікації педагогічних працівників міста, зокрема вчителів трудового навчання, формуванню національної свідомості, громадянського та патріотичного виховання молоді, забезпеченню духовної єдності поколінь.

Таким чином, музей «Історії розвитку технічної творчості» є невід'ємною частиною Славутської міської станції юних техніків. МСЮТ - це музей, музей - це МСЮТ. Ось так співіснує цей тандем, маленький осередок дитячої технічної творчості з великими освітянськими завданнями.

Адреса закладу:

вул. Князів Сангушків, 8 а

м. Славута

Хмельницька обл. 30000

тел.роб. (038 42) 7-19-93